

Allmänna skyddsföreskrifter för fältarbete

Institutionen för Organismbiologi (IOB) och Institutionen för Evolution och Genomik (IEG)

Innehållsförteckning

1. Allmän anvisning	2
2. Allmänna regler	2
3. Försäkringsskydd	3
3.1. Anställd personal	3
3.2. Studenter och doktorander	3
3.3. Tillfälligt arvoderad personal	3
3.4. Gästforskare och övriga deltagare bosatta i utlandet	4
4. Säkerhet	4
4.1. Säkerhets- och skyddsutrustning	4
4.2. Skyddsutrustning som kan vara aktuell	4
5. Säkerhetsrutiner	5
5.1. Säkerhetsrutiner vid ensamarbete i fält	5
5.2. Fältarbete som inte bör utföras som ensamarbete	5
5.3. Arbete på/invid väg	6
5.4. Bilkörning	6
5.5. Arbete med kemikalier i fält	6
5.6. Arbete till sjöss eller på isbelagd sjö	7
6. Djurangrepp	7
7. Säkerhetsrutiner för undsättning av fältarbetande	8
8. Särskilda risker	9

2013-05-02

1. Allmän anvisning

Detta dokument innehåller generella föreskrifter som gäller för allt fältarbete som utförs av personal och studenter vid IOB och IEG, Uppsala Universitet. Dessa föreskrifter gäller i första hand för arbete utfört i Sverige. I de flesta fall kommer föreskrifterna att gälla även för arbete utomlands men i sådana fall skall även lokala lagar och föreskrifter beaktas.

Syftet med dessa föreskrifter är att förebygga i första hand kroppsskador som kan uppstå som en följd av fältarbete.

Med fältarbete avses exkursion, kurs, provtagning och mätning i terrängen, längs vägar, till sjöss och från luften. Med fältarbetare avses alla som deltar i sådan verksamhet.

Arbetsledaren (lärare, handledare eller motsvarande) är den som bär yttersta ansvaret för verksamheten under fältarbetet.

Fältarbetaren skall ha en försäkring som ger ett heltäckande försäkringsskydd. Arbetsledaren skall se till att alla som deltar i fältarbetet har tillräckligt försäkringsskydd. Försäkringen skall gälla vid alla tjänsteresor och under hela bortavaron från bostaden eller tjänstestället (se Försäkringsskydd).

2. Allmänna regler

Planläggning och genomförande av fältarbete skall göras med hänsyn till arbetets art och deltagarnas kunskaper och erfarenheter. Planläggningen av fältarbetet skall ske så att arbetet kan ske effektivt och att deltagarna inte utsätts för onödiga skaderisker, vare sig fysiska, psykiska eller sociala.

Ensamarbete bör om det är möjligt undvikas men i de fall de förekommer är det viktigt att säkerhetsrutiner vid ensamarbete följs (se nedan). Se även AFS 1982:03 Ensamarbete, http://www.av.se/dokument/afs/AFS1982_03.pdf

Planeringen bör ske i samråd med berörda deltagare.

Arbetsledare skall gå igenom alla säkerhetsaspekter och skyddsföreskrifter i detalj mot en för projektet upprättad arbetsmiljöplan med alla deltagarna inför fältarbetet. Vid fältarbeten som är återkommande och av samma natur, behöver inte arbetsmiljöplanen återupprättas annat än om säkerhetsaspekterna ändras.

Planera fältarbetet så att allt för långa arbetspass undviks, lägg in viloperioder under och emellan

2013-05-02

arbetspassen.

Vid långa gångtransporter bör man ha med sig dryck och något att äta.

Varje fältarbetare bör vara försedd med en mobiltelefon. Denna bör vara programmerad med telefonnummer till personer som vid en akut situation kan behöva kontaktas, bl.a. arbetsledare. Mobiltelefonsystemets täckning i arbetsområdet skall beaktas. Fältarbetande personal uppmanas programmera in ICE (engelsk förkortning för "In Case of Emergency") +telefonnummer till närmaste anhörig i sin mobiltelefon. Via detta nummer kan räddningspersonal, vid en allvarlig olycka, snabbt komma i kontakt med anhöriga.

Beredskap och rutiner för Första hjälpen ska finnas. Se även AFS 1999:07 Första hjälpen och krisstöd http://www.av.se/dokument/afs/AFS1999_07.pdf

Olycksfall och tillbud ska alltid rapporteras till skyddsombud och arbetsledare som sedan rapporterar olycksfallet till prefekten.

Rutiner för hantering av allvarligare olycka finns i dokumentet "Krishanteringsplan för Uppsala Universitet", samt tillhörande bilagor.

<http://regler.uu.se/Detailsida/?contentId=14239&kategoriId=97>

3. Försäkringsskydd

Nedan följer försäkringsinformation gällande för olika kategorier av förekommande personal.

3.1 Anställd personal, doktorander och inskrivna studenter

Anställd personal, doktorander och inskrivna studenter är automatiskt försäkrade under arbete, samt vid transport till och från arbetsplatsen. För resor utanför EU behövs ett försäkringskort från Kammarkollegiet. Kontakta personaladministratör för mer information.

3.3 Tillfälligt arvoderad personal, gästforskare, gästlärare och gäststudenter

Samlingsförsäkring från Kammarkollegiet gäller, kontakta personaladministratör för registrering.

3.4 Icke anställd personal som reser på uppdrag av Uppsala universitet

Kontakta personaladministratör för mer information.

4. Säkerhet

4.1 Säkerhets och skyddsutrustning

Vid arbete i fält skall för arbetet föreskriven säkerhets- och skyddsutrustning medföras och användas. Utrustningen skall tillhandahållas av IOB och IEG och bekostas av respektive enhet. Personal kan dock ha rätt att under pågående fältarbetet för IOB och IEG räkning införskaffa nödvändig skyddsutrustning, under förutsättning att inköp och kostnader är godkända av arbetsledare.

Om du använder läkemedel eller är kraftig allergisk mot något, se till att du har extra medicin med dig samt informera någon nära dig om detta.

4.2 Skyddsutrustning som kan vara aktuell

Exempel på skyddsutrustning som kan behövas är: hörselskydd, skyddsglasögon, skyddsskor, skyddshandskar, hjälm, skyddskläder, flytväst, varselkläder, "Första Hjälp" utrustning, ispik, räddningslina, isdubbar, visselpipa, nödraketer (signalstift), nödsändare och arbetskläder med iögonfallande färg.

Vid tillfälliga laborarieuppställningar i fält tänk på skyddsutrustning.

Vid arbete beroende på säsong skall alltid klimatanpassad skyddsutrustning användas (t ex isolerade skyddsskor, värme- och solskydd)

Om man fältarbetar långt från fordon och utan uppenbar väg tillbaka bör man ha karta och kompass med sig och/eller GPS. Om man använder GPS bör man markera fordon/läger/samlingsplats så att man lätt kan hitta tillbaka.

Se även AFS 2001:03 Användning av personlig skyddsutrustning,

http://www.av.se/dokument/afs/AFS2001_03.pdf

5. Säkerhetsrutiner

5.1 Säkerhetsrutiner vid ensamarbete i fält

Det finns flera förebyggande åtgärder som kan vidtas för att underlätta undsättning vid olycksfall, akut sjukdomsfall eller annan nödsituation under ensamarbete. Vilka åtgärder som vidtas måste avgöras med hänsyn till arbetets art, var arbetet utförs och inblandades erfarenhet och kompetens. Vissa arbetsmoment får av säkerhetsskäl ej utföras som ensamarbete (se nedan).

Se till att rätt säkerhetsutrustning finns till hands, är t.ex: visselpipa, nödraketer (signalstift), nödsändare och arbetskläder med iögonfallande färg.

Det är viktigt att det finns rutiner för att larm utlöses i rimlig tid vid en olycka el.dyl. i en situation då den nödställda själv är oförmögen att larma samt att det finns möjlighet att från en färdplan att grovt lokalisera den nödställda. Se delen om, Säkerhetsrutiner för undsättning av fältarbetande.

Det är arbetsledarens ansvar att informera alla berörda om lämpliga rutiner för detta. Det är den ensamarbetandes eget ansvar att vidta de arrangemang som rutinerna innebär. Det är varje fältarbetares skyldighet att medverka i dessa rutiner.

Ur säkerhets- och social synpunkt bör fältarbete planeras så att ensamarbete kombineras med gemensamt fältkvarter/kontor. Fältarbetare kan då komma i daglig kontakt med varandra och har möjlighet att snabbt agera om någon inte infinner sig på avtalad tid efter arbetsdagens slut.

Ensamarbete kombinerat med ensamboende bör undvikas i så stor utsträckning som möjligt. Då det tillämpas bör alla berörda vara medvetna om den psykiska påfrestning denna arbetsform kan innebära. Alla berörda skall hålla regelbunden kontakt. Observera att endagsförrättningar under vissa förhållanden kan räknas hit!

Se även AFS 1982:03 Ensamarbete http://www.av.se/dokument/afs/AFS1982_03.pdf

5.2 Fältarbete som inte bör utföras som ensamarbete

Arbete i fält som bedöms som alltför riskfyllt eller svårt, skall inte utföras som ensamarbete.

Bedömningen görs av de berörda gemensamt.

Till denna kategori av fältarbeten kan höra arbeten längs klippkuster, vid rasbranter, med båt,

2013-05-02

snöskoter och på isar m.m. Arbete i anläggningar där farliga ämnen kan förekomma eller i nedlagda och därmed extra riskfyllda anläggningar skall inte företas som ensamarbete.

Arbetet som inkluderar provtagning från båt ska aldrig utföras ensamt.

5.3 Arbete på/invid väg

Fordon som används vid arbete på eller invid väg, t.ex. vid exkursioner och dylikt, bör vara försedd med blinkfyr och skylt med tydlig Uppsala Universitets logotyp. Gällande trafikregler måste givetvis följas.

Rekognoscering och mätning m.m. med hjälp av bil kan göras om trafiksituationen så medger från säkerhetssynpunkt. Arbetet kräver särskild försiktighet. Kartläsning och registrering av observationer på karta eller dylikt får inte göras av bilföraren under färd utan endast efter att bilen stannats eller parkerats på ett trafiksäkert sätt.

Rekognoscering och liknande får ej utföras av bilföraren längs vägar med tät trafik. I sådana fall måste arbetet utföras av en passagerare. När ett sådant arrangemang är nödvändigt får avgöras från fall till fall. Generellt gäller att arbete från bil ej bör utföras som ensamarbete på vägar där tillåten hastighet överstiger 70 km/tim, inte heller på övriga vägar med tät trafik eller dåliga siktförhållanden. Genom att förlägga arbetet vid tidpunkter då trafikintensiteten är låg, kan olycksrisken minskas. Godkänd varselklädsel (reflexväst) skall bäras av alla berörda under vistelse på vägbanan, i dike/väg skärning eller i övrigt i vägens omedelbara närhet. Vid behov skall signallampa användas.

5.4 Bilkörning

Största säkerhetsrisken vid fältarbete är transportererna. Undvik långa pass med bil/busskörning som kan ge trötthet och ryggont. Stanna med jämna mellanrum eller byt av varandra om ni är flera i bilen. Om det är vinterväglag är det viktigt att tänka på att vägbanan kan vara halkig.

Förare bör under färd undvika att använda mobiltelefon utan handsfree.

Bilar som används för fältarbete skall skyltas med Uppsala universitetets logotyp.

5.5 Arbete med kemikalier i fält

Arbete med kemiska ämnen skall utföras enligt säkerhetsföreskrifterna för laboratoriearbetet (se

2013-05-02

säkerhetsföreskrifter angående arbete med farliga kemikalier).

Tänk på att vissa ämnen är olämpliga att transportera i bil, t ex flytande kväve, frätande, brandfarliga eller giftiga kemikalier. Om transporter av farliga kemikalier måste göras, kontakta universitetets miljökemist för råd.

Vid användning av skadliga ämnen/farliga kemikalier adekvat skyddsutrustning användas. Se även AFS 2011:19 Kemiska arbetsmiljörisker, http://www.av.se/dokument/afs/afs2011_19.pdf

5.6 Arbete till sjöss eller på isbelagd sjö

Vid fältarbete med båt skall godkänd flytväst användas och fältarbetare bör vara simkunnig. Vid fältarbete på isbelagd sjö, vattendrag eller hav skall minst två personer delta, varav en med isvana. Isdubbar, ispik och räddningslina skall medföras.

6. Djurangrepp

De största riskerna för djurangrepp kan antas komma från hund, insektsbett (getingar/bin, fästingar) och ormbett. Många upplever numera även björn som ett hot, speciellt i de delar av landet där björnstammen är väletablerad. Är man ute i skogen och pratar, sjunger eller skramlar med hinkar kommer man troligen aldrig någonsin att möta varken björn eller varg. Och inga andra större däggdjur heller. Allra minst om man dessutom går i medvind. Om man mot förmodan stöter på en björn eller varg ska man göra sig tillkänna och avlägsna sig lugnt från platsen. <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8331-1.pdf>

Följande allmänna råd och anvisningar gäller:

Hund

Följande råd ges av Svenska Kennelklubben: Vid möte med lösspringande hund ska man försöka hålla sig helt passiv; stå stilla, spring inte, gestikulera inte, visa inget intresse, ta inte ögonkontakt med hunden. Förflytta dig långsamt och stilla från platsen när hunden tappar intresset. Om ägaren dyker upp, uppmana ägaren att kalla in hunden och koppla den. Om hunden går till angrepp och hugger/biter uppsök läkare omgående för att få skadorna omsedda. Polisanmäl händelsen.

Insektsbett

I Sverige är insektsbett oftast ofarliga förutom bett från fästing. Hos ett fåtal människor kan dock

2013-05-02

ett geting- eller bistick leda till en allergisk reaktion.

För att förebygga sjukdom överförd av fästingar bör samtliga fältarbetare genomgå TBE-vaccinering.

Vid misstänkt borrelia har fältarbetande personal möjlighet att vända sig till Länshälsan Uppsala AB för kostnadsfri läkarkontroll och eventuell behandling.

Ormbett

Vid bitt från huggorm kontakta alltid vården. Se även <http://www.giftinformation.se>

7. Säkerhetsrutiner för undsättning av fältarbetande

Syftet med dessa rutiner i en upprättad arbetsmiljöplan är att underlätta undsättning av fältarbetare som råkat ut för olyckshändelse eller sjukdom vid arbete i terrängen. Rutinerna kan vara olika utformade beroende på bl.a. bemanning, arbetets art och arbetsplatsens geografiska läge, men bör i stort bestå av nedanstående punkter:

1. Av ett skriftligt meddelande och kartskick som lämnas till programföreträdaren på Institutionen för IOB och IEG, i fältkvarteret och/eller fältkontoret skall framgå följande:
 - alla deltagares namn och ev. mobiltelefonnummer
 - alla bilnummer, namn på ev. hyrningsfirmor samt deras telefonnummer
 - ev. anhörigas namn och telefon
 - i vilka områden arbeten avses bedrivas under dagen/dagarna. Områden anges med kartbladsförteckning.
 - beräknad tid för återkomst/senaste tidpunkt för återkomst
 - vid ensamarbetet: telefonnummer till de polisdistrikt som finns inom undersökningsområdet
 - den tidpunkt då larm skall utlösas.
2. Vid ensamarbete bör det finnas en vidtalad person att hålla daglig kontakt med. Denna person skall ha tillgång till ovanstående uppgifter och vid behov kunna slå larm och bistå med de uppgifter som behövs för att underlätta efterspaning. Personen kan vara t.ex. en kollega eller en vuxen familjemedlem. Även nödsändare kan vara ett lämpligt komplement.
3. Kontakt kan även upprättas med SOS-alarm om annan person ej kan vidtalas.
4. Arbetspassen skall planeras så att den fältarbetande med god marginal före överenskommen

2013-05-02

tid och överenskommen tidpunkt för larm kan meddela eventuell försening till den som svarar för den dagliga kontakten.

5. Har den fältarbetande inte infunnit sig eller meddelat försening skall larm utlösas och arbetsledare eller dennes ersättare skall informeras.
6. Överenskomna tider måste respekteras så att inte larm utlöses på grund av försumlighet. Visar det sig att larm upprepade gånger utlöses på grund av detta, bör personens/personernas lämplighet som fältarbetande personal ifrågasättas.

8. Särskilda risker

Vid misstanke om besprutning, förekomst av farliga ämnen, bristfälliga byggnadskonstruktioner o.d. samt inom förorenade markavsnitt, t.ex. gammal industrimark, skall särskild försiktighet iakttagas. Använd skyddshandskar, andningsskydd och medför ögonspolningsutrustning.

Vid arbete i områden där jakt pågår bör jaktledare informeras (gäller ej arbeten längs väg).

Sjöfart, flygmätningar, dykning, klättring och framförande av fordon som snöskoter/terrängfordon är exempel på fältarbeten som kan kräva tillstånd eller certifikat för att kunna genomföras.

Vid arbete i tropiska områden ska man ha skydd mot myggor (ansiktsnät), vaccination, etc. Se även AFS 1997:02 Arbete i stark värme, http://www.av.se/dokument/afs/AFS1997_02.pdf

I vissa fältarbeten kan arbetsmoment som utgör en särskild risk för gravida och ammande arbetstagare förekomma. Samtliga projektledare och berörda arbetstagare skall därför vara medvetna om "Arbetskyddsstyrelsens kungörelse med föreskrifter om gravida och ammande arbetstagare samt allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna". Gravida och ammande arbetstagare AFS 2007:05 http://www.av.se/dokument/afs/afs2007_05.pdf